
Zakazivanje demokracije

ZVONKO POSAVEC*

Sažetak

Autor kritički analizira Plessnerove stavove o nedostatku jasne ideje države u tradiciji Njemačke, kao i posljedice koje su iz toga proizašle za njezin razvitak u 20. stoljeću. Autor brani tezu da se u razvitku Njemačke ne radi o nepostojanju ideje države, nego o nepostojanju demokratskog društvenog sloja koji bi spriječio autoritarni, pa onda i totalitarni put njezina razvitka. Također odbacuje tumačenje povijesti kao smisleno-ciljnog procesa, jer to pretpostavlja filozofsko znanje o ciljevima i svrhama jedinstvenog povijesnog razvitka, što danas metodološki ne može prihvatiti niti jedan historičar.

Jedan od ciljeva Plessnerove knjige *Zakašnjela nacija* bio je razotkrivanje “korijena ideologije Trećega Reicha i razlog zbog kojeg je ona mogla razviti svoj demagogijski učinak.”¹ Naime, kad je *hybris* Nijemaca dosegao svoj jezivi vrhunac u Trećem carstvu, počelo se tragati za porijeklom fatalnog razvitka Njemačke koji je započeo 1933. Nastojalo se pronaći kontinuitet povijesnog razvitka koji je vodio od Friedricha Velikog, pa čak i od Luthera, preko Bismarcka, sve do Hitlera. U toj reinterpetaciji povijesti naročitu reviziju doživjela je Bismarckova slika, koji je važio kao tvorac najjače i najveće nacije na europskom kontinentu. U njemu bi Machiavelli sigurno našao svoga majstorskog učenika, koji se u provođenju određenih ciljeva nije skanjivao nasilja, iznuđivanja, laži i potkupljivanja. Bismarck je stvorio njemačku nacionalnu državu, jer je htio osigurati moć i opstanak Prusije. Nijemci su brzo zaboravili koliko je bio omražen ovaj političar za vrijeme života, jer je blokirao gotovo sve neophodne promjene. Pri tome je progonio socijaliste i uporno sprječavao demokratizaciju zemlje. Ubrzo nakon njegove smrti nacionalno opijeni podanici podigli su Bismarcku spomenike u svakom provincijskom mjestu, a njemački povjesničari stilizirali su utemeljitelja njemačkog carstva u heroja njemačke povijes-

*Zvonko Posavec, redovni profesor Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu na predmetu Političke teorije i političke institucije.

¹Plessner, Helmuth, *Zakašnjela nacija*, Zagreb, 1997., str. 8.

ti. Čovjekomrzac i cinik, antidemokrat i egoman nestao je iza patetične slike koju su stvarali povjesničari.

Nakon propasti Trećeg Reicha uslijedile su analize i osvješćivanja uzroka propasti Bismarckove tvorevine, koje su snažno revidirale njegovu ulogu u njemačkoj povijesti. Tako Johannes Willms² analizira Bismarckovu djelatnost i dolazi do krajnje kritičkih zaključaka, čiji je cilj razaranje jedne njemačke legende. On razotkriva snage koje su pokretale i njega i njegovu politiku te kakve je to sve posljedice imalo u nadolazećem vremenu. U njegovom prikazu Bismarckove uloge u stvaranju njemačke nacionalne države čini se kao da Hitler stoji u kontinuitetu velikog kancelara, utemeljitelja njemačke države. Stječe se dojam kao da je Hitlerovo osvajanje vlasti stajalo u nepromjenljivoj logičkoj povezanosti s Bismarckovim djelima. Prema mišljenju Willmsa, dakle, Bismarckovo je carstvo, utemeljeno na pogreškama i *hybrisu* svoga tvorca, bilo bezuvjetno osuđeno na propast. Povjesničar Willms podmeće njemačkom povijesnom razvitku neizbježnost, kao da u wilhelmskom i weimarskom razdoblju nije bilo nikakve druge alternative ovoj politici osim nacionalnoga ludila, koje je završilo u Hitlerovom bezumlju. Christian Graf von Krockow³ upozorio je da ovo naslijeđe ne vodi direktno u nacionalsocijalističku Njemačku. Naime, u nacionalsocijalističkoj Njemačkoj oduševljenje za utemeljitelja carstva izuzetno je opalo, jer mu je Hitler predbacio kako nije dovoljno odlučno, fanatično i bezobzirno išao putem nasilja. Ipak, glavni su izvor Krockowljeve presudbe Bismarckovog djela bila njegova pisma i sjećanja, a poznato je koliko su to, kad je riječ o Bismarcku, nepouzdana izvori, jer su služili ostvarenju neposrednih političkih ciljeva. Willms u posljednoj rečenici svojega djela navodi Kosellecka, čija ocjena, po mojem mišljenju, blistavo pogađa ova dvoumljenja: “Bismarckovo naslijeđe u budućnosti dopire dotle, dokle će mu se nekritički diviti”.

U traženje kontinuiteta njemačke najnovije povijesti i njezinih kobnih posljedica spada i knjiga *Zakašnjela nacija* Helmutha Plessnera. On se, također, pita o “korijenima ideologije Trećega Reicha”. Koristi se Nietzscheovim riječima “mi smo zakašnjeli”, a “zakašnjenje nije samo nemilost usuda... ono je i stvaralačka mogućnost i poziv unutarnjim snagama.”⁴ Temeljnu napetost između Nijemaca i naroda starog Zapada vidi Plessner u neovladanom konfliktu njemačke novije povijesti “između stare ideje Reicha i novovjekovne nacionalne države.”⁵ Njemačka se koleba između dvije tradicije — tradicije Reicha (Beč) i moderne nacionalne države (Berlin). Priklon bilo kojoj od njih znači gubitak za Nijemce; naime,

²Willms, Johannes, *Bismarck. Dämon der Deutschen. Anmerkung zu einer Legende*, München, 1997.

³Krockow, Christian Graf von, *Bismarck, Eine Biographie*. Stuttgart, 1997.

⁴Ibid., str. 9.

⁵Ibid., str. 36.

tradicija Reicha vodi Nijemce u sukob s ostalim nacijama, a ostvarenje nacionalne države znači odricanje od teritorija Reicha. Ova nelagoda s neostvarenom nacionalnom državom dovodi Nijemce u sukob s ostalim narodima. Volker Ullrich naziva Njemačku nervoznom velikom silom⁶ razvitak koje određuje nacionalizam, čiji put ovako opisuje: “Od izvorne antistaleške, liberalne emancipacijske ideologije, koja je usmjerena na promjenu postojećeg, koja stoji naprosto za perspektivu napretka, preobrće se on prema neliberalnoj, državno komfornoj strategijskoj integraciji, koja ujedno postavlja naciju i Reich.”⁷

Ovaj kratki prilog diskusiji posvećen je nekim aspektima njemačke političke kulture, koje su ideolozi Trećega Reicha obilno koristili u promicanju nacionalsocijalizma. Moja teza glasi da korijen fatalnih posljedica povijesnog razvitka Njemačke u 20. stoljeću leži u neuspjehu građanstva u borbi za političku moć. Građanstvo je bilo u naglašenom smislu “državno orijentirano” i to je glavni uzrok neuspjele modernizacije, kako društva tako i politike.⁸ Orijehtacija spram države radikalno je imunizirala razvitak demokracije.

Plessner uporno naglašava pobjedu nacionalsocijalističke politike u Njemačkoj rascjepom dviju tradicija; dakle Reicha i nacionalne države. U nadovezivanju na ovu opću tezu tvrdi “kako njemački Reich ni u jednoj od svojih tradicija nema odnos spram ideje prava i države ... odlučujućih za nastanak i oblikovanje modernih nacija... Nacionalno-državno konsolidiranje njemačkog naroda, kao tvorba 19. stoljeća bez ideje države... Nedostatak ideje države je u njemačkoj svijesti održavalo budnim antagonizam dviju tradicija Reicha... Nacionalna svijest koja je u pohodu posvjetovljenja postajala sve jačom nije u Njemačkoj, ni nakon Bismarckova utemeljenja Reicha, našla oblik i uporište u državnoj ideji, kakvo su već stoljećima ranije našle Francuska, Engleska i Sjedinjene Države.”⁹

Konstituciju njemačke države doista prati napetost između logike sveukupne države i teritorijalne države, pri čemu je teritorijalna država drugo ime za modernu državu, u koju cijelo germansko carstvo teško može ući. “Nastajanje države i razvitak pojma suvereniteta”, piše Stolleis, “u horizontu koncentracije moći, s jedne strane, i daljnjeg opstanka jednog napola realnog, napola mitskog ‘carstva’, silili su, kako na nauk o dvostrukom suverenitetu, tako i na udvostručenje *ratio* statusa između imperija i

⁶Ullrich, Volker, *Die Nervöse Großmacht 1871–1918. Aufstieg und Untergang des deutschen Kaiserreichs*. Frankfurt/M., 1997. Prije Ullricha, nenadmašivi prilog prikazu najnovije njemačke povijesti dali su Thomas Nipperdey, Hans-Ullrich Wehler i Wolfgang J. Mommsen.

⁷Ibid., str. 385.

⁸Usp. Wehler, Hans-Ulrich, *Deutsche Gesellschaftsgeschichte*, München, 1995.

⁹*Zakašnjela nacija*, str. 40.

teritorija.”¹⁰ Tendencija razlikovanja carstva i pojedinačne države, kao i razlikovanje državnog razloga jedne i druge tvorevine, bilo je jasno na djelu koncem 17. stoljeća. Ova razdvojenost otežavala je uistinu tvorbu njemačke države. Pufendorf je vidio u prijetnji ovih dvaju principa osnovnu slabost njemačke konstitucije. Njegova kritika ustava carstva nastoji afirmirati teritorijalnu državu i zato se on ne odlučuje za *ratio* cjeline države *Imperium Germanicum*, nego upravo za državu u kojoj se nadilazi podijeljenost suverenosti i državnog razloga; odlučuje se, dakle, za modernu apsolutističku monarhiju u kojoj se nadilaze srednjovjekovne tvorbe beskrajsnih ovisnosti kralja i vazala na račun centralne vlasti.

Plessner govori o nedostatku ideje države u njemačkoj svijesti kao glavnom razlogu opstanka antagonizma dviju tradicija Reicha. Mislim da se ne radi o nedostatku ideje države u njemačkoj svijesti kao glavnoj prepreci ostvarenju njezine državnosti, nego o nedostatku stvarnih političkih snaga koje bi ovo ozbiljenje ostvarile, te o demokratskim snagama koje bi joj dale moderni pečat. Poznato je i rašireno mišljenje njemačkih teoretičara politike da je dominantna tendencija političkog mišljenja u Njemačkoj upravo državno-moralni esencijalizam. “Njemačko je političko mišljenje bitno i na tipičan način etastičko.”¹¹ Ovo političko mišljenje afirmira sekularnu teritorijalnu državu ranog novog vijeka, međutim u Njemačkoj podržavanje (Verstaatung), što je istina, nije izvedeno na razini Reicha, nego na razini kneževske zemaljske vladavine (Landesherrschaft) ili, jednostavno rečeno, na razini kneževina. Poznato je da Njemačka do 1871. nije uspjela ostvariti političko jedinstvo, pa nije mogla ni dobiti jedinstveni ustav na razini cijelog teritorija. *Das Heilige Römische Reich Deutscher Nation* bilo je, s obzirom na ustavno rješenje, prema poznatim riječima Samuela Pufendorfa — monstrum, a i sam Hegel bio je nezadovoljan ustavnim ustrojstvom Njemačke, te u članku “Verfassung Deutschland” dijeli ovu ocjenu Pufendorfa. Kneževine, teritorijalne države trebale su dakle znanost o državi (Staatswissenschaft), koja je opisivala i normirala novonastale tvorevine. Ovo normiranje bilo je na razini modernog mišljenja države, te su njemački mislioci u tom smislu dali značajan doprinos ideji moderne države. Radikalni teoretičari politike, poput Machiavellija, Bodina i Hobbesa izvršili su snažan utjecaj na njemačke mislioce države i oni su temeljne pojmove moderne države kao, što su suverenitet i Staatsräson, prilagodili potrebama njemačkog političkog mišljenja. Ova se znanost obraćala u prvom redu državnim moćnicima, savjetnicima i stručnjacima, ali ne i široj političkoj publici.

Navest ću samo neka mišljenja, iz povijesti teorije države i prava, koja izdižu državu kao samostalni identitet što stoji iznad društva i formira ga i

¹⁰Stolleis, Michael, *Staat und Staatsräson in der frühen Neuzeit, Studien zur Geschichte des öffentlichen Rechts*, Frankfurt/M., 1990., str. 112.

¹¹Vollrath, Ernst, *Grundlegung einer philosophischen Theorie des Politischen*, Würzburg, 1987., str. 103.

koja dokazuju da su Nijemci, barem što se tiče ideje države, bili na visini tadašnjeg razvitka Zapadne Europe. Kant, Fichte, Schelling, Hegel imaju potpuno jasnu ideju države, koja uveliko nadmašuje sve ono što nam je do tada poznato, a isto tako recipiraju moderne tendencije drugih sredina, pogotovo stoje u korespondenciji s francuskim i engleskim teoretičarima. Subjektivitet države kao posebno područje javnoga prava, ističe osobito Otto von Gierke (1841.—1921.). Država je, prema njemu, opći subjekt prava. Suverena je, dakle, sama država kao poredak vladavine prava i ona u svojem dostojanstvu i veličini otklanja sve zahtjeve aktivne participacije građana u politici. Država je po sebi egzistirajuća esencija i personalni subjektivitet. Tipičan je izraz za takvu državu kako je ona Obrigkeitsstaat. To je država koja počiva na monarhijskom ili autoritarnom principu. Stoga mislim da je točno kad kolega Prpić u *Pogovoru* hrvatskom prijevodu knjige *Zakašnjela nacija* kaže kako “temeljni subjekt industrijske revolucije i privrednog rasta u Reichu nije građanstvo, nego država”, što je uobičajen prigovor putu njemačkog razvitka. Upravo u hipostaziranju države do vlastitog subjektiviteta nema prostora za participaciju građana, tako da je demokracija već u principu isključena i tu je sadržan glavni razlog deformacije njemačkoga puta prema slobodarskom demokratskom poretku. Dakle, ne slaba država, ne nedostatak ideje države, nego upravo predominacija autoritarne države i nedostatak demokratske tradicije osnovna je slabost njemačkoga političkog razvitka.

Zanimljiva je izjava što ju je u jednom razgovoru s novinarom *FAZ-a* dao Leo Löwenthal, profesor na Berkeleyu, Kalifornija, inače izbjeglica iz Njemačke, a koja pogađa ovu mentalnu strukturu Nijemaca i njihov odnos prema državi: “Činovnik i država su riječi koje se ne mogu prevesti na engleski, u svakom slučaju ne na američki engleski. Mi nismo činovnici — jedan američki profesor nije činovnik, i ne postoji država koja bi mu mogla reći ili htjela reći što on smije ili ne smije činiti.”¹² Löwenthal je u činovničkom duhu njemačkih profesora, koji s ponosom tvrde kako su činovnici države, vidio glavni razlog njihove “političke rezignacije” u Trećem carstvu.

I ostali pravници, međutim, stoje u toj velikoj tradiciji mišljenja države kao središnjeg centra svih političkih odnosa. Gerber (1823.—1891.) i Laband (1838.—1918.) smatraju da juristička teorija državnog prava mora izraziti bit i bitak države. Oni govore o pojmu države kao jedinstvenoj, posebno, organsko-voljnoj osobi prava i suverenoj moći vladanja koju konstruiraju čistim jurističkim sredstvima. Radi se ovdje, kako je rekao Quaritsch, o osamostaljenju države nasuprot svim njezinim članovima.¹³ Ovo shvaćanje države kao jedinstva koje je uzdignuto nad društvom, koje ima svoj vlastiti subjektivitet i bit, odlučno je djelovalo na paralizu demo-

¹²Frankfurter Allgemeine Zeitung, 11. 11. 1987.

¹³Quaritsch, Helmuth, *Staat und Souveränität*, Frankfurt/M., 1970., str. 477.

kratskih kretanja u Njemačkoj i bilo je jedan od uzroka katastrofe u koju je ušao njemački narod s nacizmom.

U razdoblju što je neposredno prethodilo tragičnim događajima, nakon Prvog svjetskog rata i nakon donošenja *Weimarskoga ustava*, dakle i mimo monarhije, juristička elaboracija teorije države i dalje je određivala način razmišljanja o političkom poretku. I dalje se smatralo da poredak i vrhovništvo (*Obrigkeit*), u osnovi nepolitičke tvorevine u jurističkom načinu razmišljanja, moraju biti izvan dometa konflikata i kolebanja socijalno-političkog života. Carl Schmitt je smatrao da jedina protuteža demokratskoj dinamici društva, pluralizaciji i politokraciji može biti sposobna vlast koja se oslanja na državu, a koja je iznad miješanja politički zaraćenih stranaka. Moderna država životno je sposobna, s obzirom na to da je stari teističko-transcendentni način legitimiranja propao, samo ako raspolaže s iznimnom situacijom, a to znači da je u krajnjoj liniji utemeljena na mogućoj diktaturi. Demokratska legitimacija nije mu se činila dovoljno stabilnom i dubokom. Država je nadređena i suprotstavljena demokraciji, te na mjesto monarhijskog utemeljenja nastupa decizionističko utemeljenje države. U prilog ovakvom tumačenju poziva se on na klasike teorije države, kao što su Hobbes i Donoso Cortesa.

Kurt Sontheimer pokazao je, po mojem mišljenju, potpuno jasno kako znanost o državi *Weimarske republike* nije bila manje nedemokratska i antidemokratska nego Schmittova, premda nije uključivala tako radikalne konzekvencije. Restaurativna ideologija najbolje se obznanila u funkciji predsjednika Reicha; došla je, dakle, do izražaja na samom vrhu republike. Naime, predsjednik Reicha uzdignut je do moćne protuteže parlamentarnoj demokraciji. On je mogao lagano postati "Ersatzkaiser" (nadomjestak kralja) i odigrati važnu ulogu u antiparlamentarnim i državno autoritarnim težnjama. Naravno, jedna predrepublikanska figura, kao što je to bio Hindenburg, odigrala je važnu ulogu u proboju nedemokratske državne politike. Mnogi su analitičari pokazali kobnu ulogu čl. 48, koji je omogućio predsjedniku imenovanja, otpuštanja i raspuštanja najviših političkih institucija. Slaba i nezrela demokracija, njezina praktična nesigurnost i neuvježbanost bila je stalno ugrožavana mogućnošću intervencije predsjedničke diktature. To je ubrzalo rezignaciju parlamenta, kako s obzirom na njegov politički utjecaj tako i s obzirom na mogućnost njegova djelovanja na vladu. Propagandisti autoritarne države nisu od 1928. propustili priliku da, s obzirom na mogućnosti diktature predsjednika Reicha, država uvede ograničenje demokracije i da na kraju traže njezino ukidanje, jer unosi opasno sjeme razdora. Birokracija, vojska, profesori, nosioci antidemokratske ideologije države, svaki zbog svoga interesa, zdušno su sekundirali u tom procesu uništenja svake klice demokracije. Proklamacija totalne države, radi čuvanja i očuvanja poretka, bio je naravno samo privid poretka, a zapravo je time započeo proces uvođenja partijske diktature preko državnog aparata. Carl Schmitt je Hitlerovu vladavinu nazvao "državno zabetoniranom pravnom državom" (*staatsbetonten Rechtsstaat*), koja bi trebala postati uzorom svim zemljama. Tome su se

priključili znanstvenici državnog prava poput Helfritza i Koellreuthera, dok napokon nije Hans Frank proklamirao “njemačku pravnu državu Adolfa Hitlera”. Monopolno mjesto države, u mnogim glavama, preživjelo je i Hitlerovo doba, kako je to uspješno pokazao Carl-Dieter Bracher.¹⁴

Demokraciju se doživljavalo kao krajnju opasnost. Spomenimo samo Oswalda Spenglera koji vidi u demokratizaciji propast moderne države. Moram napomenuti da Oswald Spengler nije bio pristalica nacista i da je sve njihove ponude o preuzimanju Ministarstva znanosti ili uključivanja u politički etablisman glatko odbijao. To govori samo o raspoloženju koje je vladalo prema demokraciji u širim građanskim slojevima. Upravo zbog toga radije su se prihvaćala antidemokratska obećanja nacionalsocijalista, nego spašavanje države priznavanjem i uvođenjem demokracije. Njemačko shvaćanje države, kao i njezin duboko nepolitički karakter, bio je važan činilac u političkom opredjeljenju Nijemaca u 20. stoljeću i izuzetan inspirator propagatora ideologije Trećega Reicha.

Ne dakle nedostatak ideje države nego, otklanjanje njezine realizacije, kao i antidemokratske tendencije koje su bile prisutne u njemačkoj tradiciji, dopustile su postupno osvajanje vlasti autoritarnim grupama koje su onda realizirale totalitarnu državu. Istina je, također, da su Nijemci formiranjem nacionalne države 1871. samo djelomično riješili svoj problem. Naime, milijuni Nijemaca ostali su izvan granica svoje nacionalne države, što je bio povod revnim nacionalistima da traže reviziju granica, a to je značilo rat sa susjedima.

Veliki povijesni događaji, kao i povijesne konstelacije, ne mogu se monokauzalno objasniti, pogotovo ih je nemoguće objasniti jednom idejnom ili ideološkom paradigmatom. Jedan od najvećih povjesničara njemačke novije povijesti, Wehler¹⁵ analizira čitav niz elemenata koji razlikuju Njemačko carstvo od svih ostalih država Europe. Navest ću samo neke koji nam se čine osobito interesantnim: nadmoćna uloga karizmatičkog vladara u nastanku nacionalne države (Bismarcka); direktna kontrola armije preko poglavara države; ključna uloga vojske i militarizma; moć plemstva; slabost zakonodavne skupštine; zakazivanje liberalizma; vladavina činovnika; neostvorena prevlast građanstva; razvitak nacionalizma prema ekstremizmu; stvaranje nacionalne države pada zajedno s nastankom industrijalizacije i klasnog društva; jaki antisemitizam i antisocijalizam. No to nije više neka teorija, nego čitava lista utjecaja koji su pridonijeli ovakvom razvitku Njemačke. Naravno, sve su to utjecaji različite težine. Ipak, smatramo da odlučna razlika leži u tome što se većina europskih država formirala prije industrijalizacije, dok je njemačka država postala nacionalna država kad je industrijalizacija već započela. Njemačko je građanstvo jednostavno zakasnilo

¹⁴Bracher, Karl Dietrich, Staatsbegriff und Demokratie in Deutschland, *PVJ* 1/1968., str. 2—20.

¹⁵Vidi, bilj. 8.

u borbi za političku moć; ono je zakasnilo u zahtjevima za demokratizacijom vlasti, dakle u zahtjevima za proširenjem baze vladavine države, te je bilo uglavnom orijentirano na formiranje države i na podržavanje formiranja države, bez obzira na njezin politički karakter.

Što se, pak, tiče same povijesti i njezina tumačenja kao smislenog tijeka događanja, čini se da je tome došao definitivni kraj. “Malo tko danas ozbiljno polazi od toga, da se iza tokova događanja i razvitka vremena može spoznati djelotvorna jedinstvena povijest kao smisleni i smisleno posredujući proces.”¹⁶ Povijest je, nastankom moderne, bila poput znanosti o povijesti, identična s filozofijom povijesti. Što povijesti daje njezinu supstanciju, bilo je naravno različito tumačeno. Hegel je smatrao da je povijest “napredak u svijesti slobode” koji se, bez obzira na povremena skretanja, ostvaruje. Ranke je mislio da svaka epoha ima svoj vlastiti smisao; da ima jedan neposredan odnos prema Bogu. Marx je vidio cilj povijesti u ostvarenju besklasnog društva. Sve su to smislene cjeline koje daju ljudskom opstanku orijentaciju, kako spram prošlosti tako i spram budućnosti. Dakle, samo na temelju preuzimanja supstancijalnih ciljeva bilo je moguće tumačiti povijest kao jedinstveni i smisleni proces. Danas se povjesničari nalaze u neprilici s obzirom na ove orijentacije, pa se teško odlučuju da povijesnom događanju podmeću jedan neminovni tijek. Stoga su i nagađanja o jedinstvenom procesu njemačke povijesti od Luthera do Hitlera apsurdna, jer povijest živi od inovativne snage nosilaca društveno-povijesnih zbivanja, a nije usud davno zavještale prošlosti.

¹⁶Gall, Lothar, Anthropologie als Argument, *FAZ* 27. 9. 1996. Radi se o završnoj riječi poznatog poznavatelja moderne njemačke povijesti na 41. zasjedanju njemačkih historičara u Münchenu 1996.

Zvonko Posavec

INADEQUACY OF DEMOCRACY

Summary

The author critically analyses Plessner's views on the lack of a clear idea of the state in German tradition as well as the consequences of that for its development in the 20th century. The author claims that it is not so much a question of the non-existence of the idea of the state as of the non-existence of a democratic social stratum that would have prevented the authoritarian and later totalitarian developments. He also rejects the interpretation of history as meaningful, goal-oriented processes, since they presuppose a philosophical knowledge about the goals and purposes of an inimitable historical development, the assumption which today cannot be methodologically vindicated by any historian.